

Hållbarhetsredovisning

BILAGA TILL UPPHANDLINGSBOLAGETS ÅRSREDOVISNING
GÖTEBORGS STADS UPPHANDLINGS AB

Innehåll

Information om hållbarhetsredovisningen	2
Verksamhet	3
Bolaget ombildas till nämnd.....	3
Intern omorganisation.....	4
Ramavtal.....	4
Upphandlingsbolagets hållbarhetsarbete	5
Värdegrund.....	5
Metod	6
Avgränsning	6
Intressentdialog.....	6
Särskild intressentdialog	8
Väsentlighetsanalys.....	8
Väsentliga aspekter	9
Händelser och arbete under 2016.....	11
Långa leverantörskedjor ett problem	11
Ökning av ekologisk mat.....	12
Vad vet vi egentligen om maten vi äter?	13
Färdigglittrat på förskolan	15
Avbrutet avtal för förskole- och hobbymateriel	16
Politiskt mål om minskade gifter	16
Sätt färg på vardagen	16
Göteborgs Stad sopar mattan med miljögifter	17
Rent samvete eller rena golv?.....	17
Fortsatt fokus på miljöfordon	19
Potentiell besparing för staden på 800 000 kronor	19
Smartphones – en välsignelse med en mörk baksida	20
Rättvisa telefoner en logistisk utmaning.....	20
Små möjligheter till återbruk	21
Social hänsyn för sysselsättning	22
Samarbete med Trafikverket.....	22
Tillgänglighet – ett hett ämne för staden.....	23
Utbildning för nya insikter.....	23
Goda arbetsvillkor ingen självklarhet.....	24
Behöver arbetsrättsliga villkor alltid ställas?.....	24
Göteborgs Stad bidrar till en osäkerhet för leverantörer och deras medarbetare.....	25

Sjukfrånvaron måste minska	25
Upphandlingsbolaget verkar för att minska korruptionen i Göteborg	25
Gemensam inköpsprocess ökar samverkan	27
Uppföljning av andelen små och medelstora företag	27
Kontroll är A och O	28
Vikten av att vara trogen ramavtalen	28
E-handeln viktig för leverantörstroheten	28
Upphandlingsbolaget i siffror	29
Ekonomi	29
GRI- index	30

Information om hållbarhetsredovisningen

2016 års hållbarhetsredovisning kommer att presenteras i ett tidningsformat. Detta bör tas i beaktning när du läser igenom texterna. Från sida 12 är texterna skrivna i artikelform.

I detta dokument, som är ett rent textdokument, inleds hållbarhetsredovisningen med en verksamhetsbeskrivning och metod. Dessa avsnitt kommer eventuellt att flyttas längre bak när den slutgiltiga layouten görs.

Verksamhet

Upphandlingsbolaget är Göteborgs Stads strategiska resurs i upphandlingsfrågor. Bolaget är stadens inköpscentral och tillhandahåller ramavtal för varor och tjänster av gemensamt intresse för Göteborgs Stads förvaltningar och bolag.

En inköpscentral ger staden en unik möjlighet till samordning där de enskilda verksamheternas kunskaper och behov kombineras med den stora kundens styrka och möjligheter att påverka kvalitet, miljö, socialt och etiskt hänsynstagande, priser och andra gemensamma övergripande faktorer. På detta sätt bidrar bolaget till att generera värde och samhällsnytta för Göteborgs Stad.

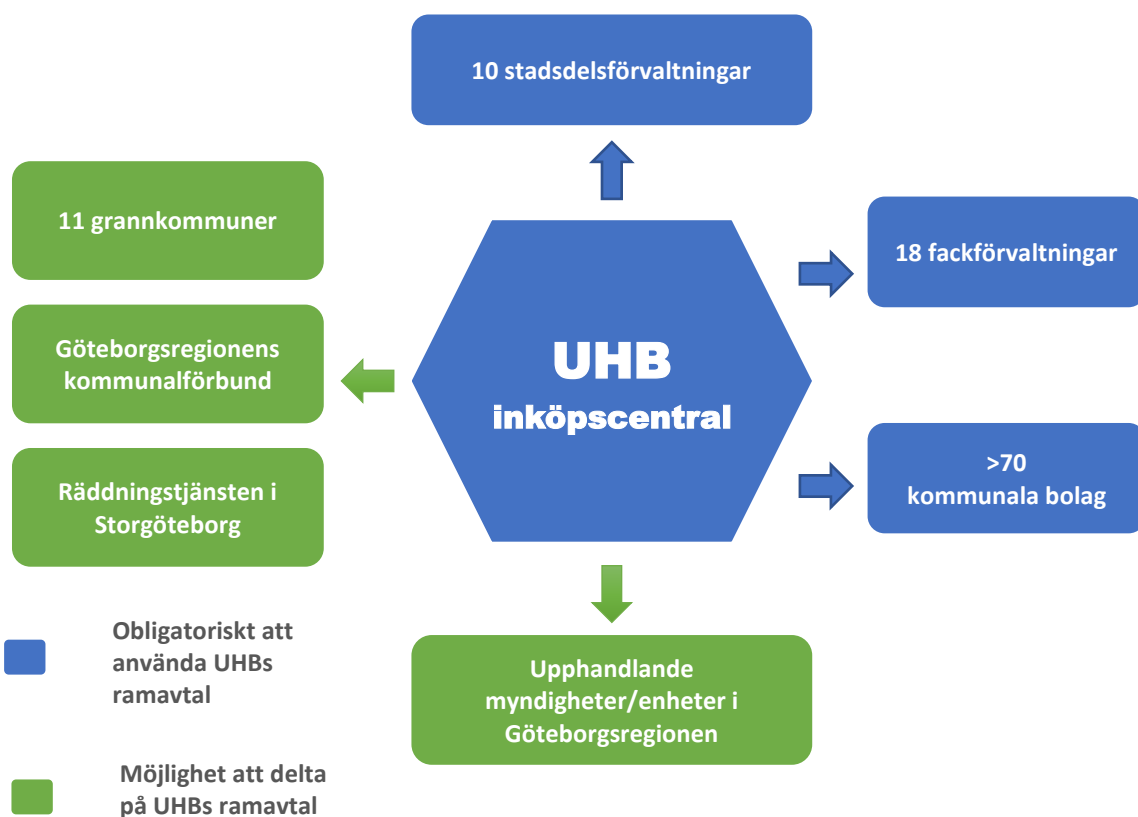
Affärsidé

Genom samlad kunskap tillhandahåller vi ramavtal och tjänster för att generera nytta och värde till våra kunder och stadens invånare. Vi värnar om en seriös marknad. Vi bidrar till ett hållbart samhälle för göteborgaren.

Vision

Upphandlingsbolaget ska vara en ledande upphandlingsorganisation inom offentlig sektor.

Verksamhet

Bolaget ombildas till nämnd

I maj 2016 fattade kommunfullmäktige beslut om att Upphandlingsbolagets verksamhet ska övergå till en ny nämnd för inköp och upphandling från 1 januari 2017. Även om det fastslås i beslutet att grunduppdraget kommer att vara oförändrat och verksamheten övergår i sin helhet, är detta en genomgripande förändring där många frågetecken behövt rätas ut under året. Ambitionen har,

sedan beslutet, varit att fullfölja verksamheten utan störningar och att kontinuerligt kommunicera tillgänglig information om övergången till all personal. Det har ändå funnits viss oro bland medarbetare avseende främst hur anställningsavtal och villkor ändras i samband med övergången. Under hösten 2016 har förhandlingar mellan arbetstagarorganisationer och nya arbetsgivaren Göteborgs Stad ägt rum och personalen har informerats varje vecka när något nytt funnits att berätta. Praktiskt innebär förändringen inte någon geografisk flytt men dock nya IT-stöd, ny telefonlösning, nya yrkesroller och delvis förändrade administrativa rutiner.

Intern omorganisation

Bolaget har under större delen av året varit organiserat i fyra avdelningar. Den 1 november gjordes vissa förändringar och två avdelningar för kärnverksamheten bildades. Bland annat delades upphandlingsavdelningen in i tre team istället för fyra och tre teamledare tillsattes. Syftet med omorganisationen är att skapa en ändamålsenlig organisation med färre organisatoriska enheter.

Upphandlingsbolaget har i kommunfullmäktiges budget pekats ut som processansvarig för att öka andelen hållbara upphandlingar i Göteborgs Stad. För att kunna erbjuda ett bättre stöd till stadens förvaltningar och bolag när det gäller att öka andelen hållbara upphandlingar, har en hållbarhetsfunktion skapats som ska samordna och samla kompetensen inom området. Hållbarhetsfunktionen består av en hållbarhetssamordnare, två miljöspecialister och två CSR-specialister.

I april 2016 slutade bolagets VD, Inger Ek, då hon utsågs till generaldirektör för Upphandlingsmyndigheten. Hon ersattes av tillförordnad VD Nils-Gunnar Ernstson. En ny förvaltningsdirektör har rekryterats, Henrik Karlsson, som tillträder 1 februari 2017.

Organisationsbild hösten 2016

Ramavtal

Göteborgs Stad köper årligen varor och tjänster för cirka 20 miljarder SEK. Av den summan står ramavtalen för cirka en fjärdedel, nästan sex miljarder kronor. Ramavtalen är till för de områden där många verksamheter i staden har liknande behov. De största områdena för ramavtal är vård, boende och omsorg, livsmedel, IT-produkter och hantverkstjänster. Att göra centrala upphandlingar sparar tid och administration. Det skapar likvärdighet till alla kommunala verksamheter som nyttjar en tjänst eller vara. Genom centrala upphandlingar kan vi agera mot leverantörsmarknaden med större tyngd med till exempel krav på hållbarhet för miljö och sociala frågor. Dessa värden går dock inte på ett säkert sätt att värdera i kronor.

Upphandlingsbolagets hållbarhetsarbete

Inriktning och prioritering för hur Upphandlingsbolaget arbetar med hållbarhet i upphandlingarna styrs genom de politiska mål som bolagsstyrelsen och Kommunfullmäktige beslutar ska gälla. Målsättningarna uttrycks i: (i) Göteborgs Stads budget, (ii) styrelsens mål och inriktningsdokument, bolagets affärsplan, (iii) bolagets verksamhetsplan, samt i "staden-gemensamma" dokument som Miljöprogrammet, Klimatstrategiska programmet och Kemikalieplanen med flera.

I vissa styrande dokument, till exempel kemikalieplanen och klimatstrategiska programmet för Göteborgs Stad, hänvisas till försiktighetsprincipen. För Upphandlingsbolaget betyder det att när det ställs krav på att undvika vissa kemikalier och minska den negativa miljöpåverkan går det med grund i dessa policybeslut utan problem gå längre än lagstadgade minimikrav. En marknadsanalys behöver dock alltid göras för att säkerställa tillgången på marknaden. I vissa fall är marknaden inte mogen för mer långtgående krav vilket innebär att Göteborgs Stads verksamheter och brukare inte skulle få tillgång till de varor och tjänster de har behov av. I dessa fall får kraven sänkas.

Värdegrund

Bolagets värderingar och förhållningssätt ska fungera som en kompass för vårt agerande i vår professionella vardag. Alla medarbetare är aktiva deltagare och bolagets framgång består av medarbetarnas samlade prestationer. Vi definierar kvalitet som ett mått på hur väl vi som organisation kan tillfredsställa kundens behov och helst överträffa deras förväntningar.

Förhållningssätt

- Vi vet vårt uppdrag.
- Vi vet vem vi är till för.
- Vi bryr oss.
- Vi arbetar tillsammans.
- Vi tänker nytt.

Värdeord

- Professionella
- Värdeskapande
- Innovativa
- Arbetsglädje

Metod

Avgränsning

Förutom upphandlingar som varit aktuella under året har även flera andra aspekter beaktats i hållbarhetsredovisningen. Hänsyn har tagits till uppföljningar, stödfunktionen för social hänsyn, projektarbetet med gemensam inköpsprocess, utvecklingen av processägarskapet för hållbara upphandlingar samt bevakning och utveckling av olika aktuella hållbarhetsfrågor.

Intressentdialog

Det sker en kontinuerlig dialog med olika intressentgrupper under året. Detta är viktigt för oss, dialogen är en naturlig del av både service och kvalitetssäkring för kunder och leverantörer samt kunskapsspridning och bolagets utvecklingsarbete. Hållbarhetsaspekter lyfts i olika sammanhang såväl från bolaget som från intressenterna. Nedan presenteras de viktigaste intressentgrupperna, exempel på hur dialogen förs och ett urval av de frågor som lyfts.

Kunder

Dialoger och aktiviteter

- Nätverk för inköpsamordnare och andra inköpsansvariga
- Kundservice och kundbesök
- Avtalsgrupper
- Utbildningar och informationsaktiviteter

Nyckelfrågor

- Verksamheternas behov
- Ramavtalens kvalitet
- Vägledning för e-handel och förnyad konkurrensutsättning
- Leveransvillkor och fraktkostnad

Anbudsgivare och leverantörer

Dialoger och aktiviteter

- Förfrågningsunderlag
- Svar på frågor under pågående upphandling
- Uppföljningsmöten och revisioner
- Informationsaktiviteter

Nyckelfrågor

- Kvalitet på produkter och tjänster
- Miljöhänsyn
- Social och etisk hänsyn
- Provision

Medarbetare

Dialoger och aktiviteter

- Kontinuerlig dialog mellan chef och medarbetare
- Utvecklingssamtal och lönesamtal
- Arbetsplatsträffar
- Medarbetarenkät med efterföljande aktiviteter såsom utredning och workshop

Nyckelfrågor

- Arbetsmiljö

- Kompetens
- Ledarskap
- Omorganisation och nämndövergång

Ägare och politiker

Dialoger och aktiviteter

- Styrande dokument från ägare och styrelse
- Styrelsemöten
- Strategisk dialog med Stadshus AB
- Rapportering av måluppfyllelse

Nyckelfrågor

- Att Göteborgs Stads verksamheter erhåller varor och tjänster med rätt kvalitet till rätt pris och med högt ställda sociala, etiska och miljömässiga krav
- Att Upphandlingsbolaget främjar en god konkurrens
- Att verksamheten bedrivs på ett effektivt sätt
- Att ingen otillåten påverkan förekommer

Myndigheter

De centrala myndigheterna för Upphandlingsbolaget att förhålla sig till är Upphandlingsmyndigheten, Arbetsförmedlingen, Skatteverket, Kammarkollegiet och Konkurrensverket. Upphandlingsbolaget deltar vid konferenser och seminarier samt har kontakt med respektive myndighet vid behov.

Nyckelfrågor

- Lagar, regler och tolkningar
- Upphandlingstekniska frågor såsom kriterier i förfrågningsunderlag och rutiner för uppföljningar

Branschorganisationer och personalorganisationer

Upphandlingsbolaget har under året träffat bland andra Målarförbundet, Målarmästarna, Byggnads, Sveriges byggindustrier, Elektrikerna, EIO, Seko Entreprenad, Almega och Famna.

Nyckelfrågor

- Arbetsrättsliga villkor: lön, semester och arbetstid
- Social hänsyn för sysselsättning
- Marknadsanalys

Övriga nätverk för hållbarhet

Nätverket miljö och hälsa

Nätverket för social hänsyn

Ekomatnätverket

Strategiforum för inköps- och upphandlingsfrågor

Fairtrade City, Göteborgs Stad

Centrum mot organiserad brottslighet, Göteborgs Stad

Strategigrupp livsmedel

Nätverket för livsmedelsupphandling

Stadshus AB strategisk hållbarhetsgrupp

Nätverk för upphandlingsjurister

Upphandlingsrådet i Göteborg

Särskild intressentdialog

För att stämma av arbetsgruppens analys av bolagets väsentliga påverkan inom hållbarhetsområdet har flera insatser genomförts för att förstärka intressentdialogen.

Möte med ansvariga upphandlare där utvalda upphandlingar med betydande påverkan diskuterades. Upphandlarnas erfarenhet är att dialogen med leverantörerna är mycket viktig och att leverantörerna ofta är positiva till hållbarhetskrav. Det finns exempel där leverantören kan gå längre än vad Upphandlingsbolaget krävt, till exempel när det gäller återvinning. Det finns även många fall där leverantörsmarknaden inte är mogen för de krav bolaget vill ställa. Vid mötet lyftes särskilt svårigheter med verifikat och försäkran vid långa leverantörskedjor.

Ledningsgruppen har regelbundet informerats om status för hållbarhetsredovisningen och har vid ett tillfälle särskilt diskuterat bolagets väsentliga aspekter och utvalda avtals påverkan på målsättningar inom hållbarhetsområdet.

Ett samverkansmöte hölls under hösten med personer från Göteborgs Stads verksamheter som arbetar med hållbarhetsområdet. Vid mötet framkom bland annat önskemål om att hållbarhetsfrågor borde lyftas strategiskt i staden långt innan en upphandling är aktuell. Synpunkter framfördes även om Göteborgs Stads e-handelssystem Winst och märkning av produkter.

I den kundenkät som skickades ut under hösten fanns för första gången frågor med om i vilken grad ramavtalen underlättar för kunderna att uppfylla Göteborgs Stads mål inom åtta hållbarhetsområden. Instämmandegraden är högst på målet om ekologisk mat, där 76 procent av de svarande anser att ramavtalen hjälper dem att nå målet. Hög instämmandegrad får också målområdena giftfri miljö och mänskliga rättigheter. Lägst instämmandegrad är inom målområdena energieffektiva transporter och jämlikhet. En stor andel (21-47 procent) har svarat "vet ej" på frågorna.

Fyra frukostseminarier och löpande utbildningar har arrangerats under året. 20 utbildningar med olika inriktning anordnades med totalt 570 deltagare. Kurserna innehåller allt från information om lagstiftning och politiska direktiv till kravställning och uppföljning. Fyra frukostseminarier på temat hållbarhet genomfördes också. Särskilda frågor som lyftes var dialog, innovationsupphandling och social hänsyn. Vid två av tillfällena bjöds föreläsare från Västra Götalandsregionen respektive Räddningstjänsten in att hålla i en del av seminariet. Frukostseminarierna har varit mycket uppskattade och möjliggjorde en mer öppen dialog med kunderna om Göteborgs Stads hållbarhetsarbete inom upphandling och inköp.

Väsentlighetsanalys

För att definiera bolagets väsentliga aspekter har arbetsgruppen utgått från intressentdialogen som beskrivits ovan, bolagets styrande dokument och arbetsgruppens egen kunskap om hur verksamheten bedrivs. De avtalsområden som togs fram vid avgränsningen har analyserats gentemot vilka hållbarhetsområden (motsvarar målområden för bolaget) de påverkar. En bedömning har gjorts av vilken effekten blir för Göteborgs Stad (låg, mellan eller hög) om krav i ramavtalsupphandlingar ställs på dessa områden. Matrisen nedan illustrerar bredden av verksamheten och den påverkan olika områden har.

Göteborgs Stads påverkan inom avtalsområdet 1-3, låg- medel – hög

Avtalsområde	Miljö			Socialt	
	Klimat (energi, transporter, resurser)	Giftfri miljö	Ekologisk mat	Mänskliga rättigheter (etiska villkor, jämsällighet, tillgänglighet)	Arbetsrättsliga frågor och sysselsättning
Livsmedel	3		3	3	
Förskolematerial		3		3	
Hantverkstjänster					3
Telefoner	1			3	
Kemtekniska produkter	2	3		2	
Flytt, transport och magasinering	3				3
Transport och fordon	3				
Städtjänster	3	3			3
Kaffeautomater inkl. kaffe	3		3	3	3
Arbetskläder	3	1		3	
Textilslöjdsmaterial		3		2	
Möbler	3	3		2	1
Arbete med modellen för social hänsyn*					3

De avtalsområden som presenteras här är ett urval av de områden som bolaget arbetat med under året och som har störst påverkan ur ett hållbarhetsperspektiv.

*) Modellen för social hänsyn är inget avtal utan ett verksamhetsområde.

Väsentliga aspekter

Genom krav, villkor och uppföljning ska Upphandlingsbolaget bidra till en hållbar utveckling i Göteborg och uppmuntra och driva på leverantörsmarknaden mot hållbara lösningar. Det mesta av bolagets påverkan är indirekt genom att antingen marknaden och leverantörerna påverkas eller genom att bolaget möjliggör för kunderna att beställa varor och tjänster med större eller mindre påverkan. Vilken reell påverkan som uppstår är ofta inget Upphandlingsbolaget kan styra över. Det beror på kundens behov, kundens prioriteringar och val vid beställningen. Det beror också på hur mycket som köps, hur varan eller tjänsten används, vad som händer med en vara när den slängs, mm. Viss verksamhet i bolaget har ändå en direkt effekt vilket redovisas i tabellen över väsentliga aspekter nedan.

Väsentlig aspekt	Beskrivning	Huvudsaklig påverkan inom och/eller utanför organisationen
Ekonomi		
EC 1 Ekonomisk prestanda	Bolagets ekonomi och ekonomisk påverkan på vår omgivning, till exempel antal små och medelstora företag som får ramavtal, antal överprövningar och effekter av e-handel.	Påverkan finns både inom och utanför organisationen, hos andra verksamheter i Göteborgs Stad samt hos leverantörer.

Miljö		
EN 32 Bedömning av leverantörers miljöarbete	Giftfri miljö, ekologisk mat och minskad klimatpåverkan är de högst prioriterade miljöfrågorna för bolaget. Områdena beskrivs genom hur bolaget arbetat med upphandlingarna livsmedel, förskolematerial, kemtekniska produkter, telefoner och transporter och fordon som finns på flera avtal.	Påverkan finns utanför Upphandlingsbolaget, från lokalt till globalt.
Socialt		
LA 14 Bedömning av leverantörers arbete med arbetsrättsliga frågor	Beskrivs genom upphandlingar och uppföljningar för flytt, transport och magasinering, telefoner, städtjänster samt genom arbetet med social hänsyn för sysselsättning.	Påverkan finns utanför Upphandlingsbolaget, hos leverantörer och underleverantörer.
LA 6 Medarbetares hälsa och säkerhet	Medarbetarnas hälsa och sjukskrivningar. Samt bolagets förebyggande och hälsofrämjande arbete.	Påverkan finns inom Upphandlingsbolaget.
SO 1 Påverkan på lokalsamhället	Här ingår vårt arbete med stödfunktionen för Göteborgs modell för social hänsyn, hur bolaget gör produkter och tjänster på ramavtalen tillgängliga för alla, hur värde för Göteborgs Stad skapas genom ramavtal, hur hög leverantörstroheten är, samt hur utbildning och andra kommunikationsaktiviteter genomförs.	Påverkan sker utanför organisationen främst lokalt inom Göteborg.
SO 3 Antikorruption	Beskrivning av hur bolagets interna arbete bedrivs mot korruption och jäv samt hur ramavtal motverkar korruption i Göteborgs Stad.	Upphandlingsbolaget ansvarar för att det egna arbetet är fritt från korruption och jäv. Potentiell påverkan finns inom organisationen, hos kunder och leverantörer.
HR 10 Bedömning av leverantörers påverkan på mänskliga rättigheter	Redovisas genom upphandlingsområdena livsmedel och telefoner.	Påverkan finns utanför Upphandlingsbolaget, hos leverantörer och underleverantörer.

Beslutad av ledningsgruppen den 7 november 2016.

Förändring från föregående år

I arbetet med att ta fram aspekter för 2016 har arbetsgruppen beaktat de högst prioriterade aspekterna från enkäten 2015, *antidiskriminering*, *antikorruption* och *motverka barnarbete*. Av dessa finns bara en – *antikorruption* – med i årets väsentliga aspekter. Både *antidiskriminering* och att *motverka barnarbete* fångas dock upp genom aspekten *HR 10 Krav på leverantörernas arbete med mänskliga rättigheter*.

Händelser och arbete under 2016

Långa leverantörskedjor ett problem

Göteborgs Stad, liksom de flesta andra konsumenter, saknar kunskap om leverantörskedjorna bakom de produkter som köps in. Det försvårar hållbarhetsarbetet eftersom uppföljningen ofta stannar i första eller andra led.

När Göteborgs Stad gör uppföljningar och revisioner av leverantörer skapas en bild av hur leverantörskedjorna ser ut. Det är dock sällan möjligt att se hela kedjan, det vill säga från köpare - till grossist - till tillverkare – till underleverantörer av insatsmaterial - till råvaruproducenter, så som gruvor, bomullsodlare och skogsbrukare. I många fall stannar uppföljningen av leverantörskedjan i första eller andra led eftersom grossisterna själva ofta saknar information om produkternas ursprung.

Göteborgs Stad har ramavtal med 1 373 leverantörer och uppskattningsvis en och en halv miljon varor i e-handelssystemet Winst. Leverantörerna är ofta grossister med många tusen produkter, där det för varje produkt finns en bred kedja av underleverantörer.

- Ju fler delar i en produkt, desto längre och mer komplicerade leverantörskedjor. I exempelvis elektronik och fordon är antalet underleverantörer i leverantörskedjan mycket stort, medan det för livsmedel är en förhållandevis kort leverantörskedja, säger Helena Sagvall, CSR-specialist på Upphandlingsbolaget.

Göteborgs Stad har höga målsättningar när det kommer till miljö och sociala aspekter i tillverkningen av de varor som köps. De långa leverantörskedjorna gör det svårt att veta hur kemikalier hanteras i hela produktionskedjan och om arbetsvillkoren är bra. Att följa upp ursprunget av en vara är en omfattande arbetsuppgift. Göteborgs Stad behöver därför prioritera inom vilka områden den största nyttan finns, föra dialog med leverantörerna inom de prioriterade områdena samt försöka påverka för en ökad samverkan mellan offentliga kunder nationellt.

- Genom uppföljning kan Göteborgs Stad få mer information och möjlighet att till viss del påverka utvecklingen. Vi kommer dock aldrig kunna garantera att alla de produkter som tillhandahålls i Winst uppfyller Göteborgs Stads politiska mål och ambitioner, säger Helena.

Ökning av ekologisk mat

Göteborgs Stad genomför Sveriges största samordnade offentliga livsmedelupphandling. Grossistavtalet omsätter drygt en halv miljard årligen – och hållbarhetskraven på maten ökar.

Under året har Upphandlingsbolaget tecknat nya ramavtal inom bryggeri, bröd, kaffe och te, kött och chark samt mejeri. För mat- och kaffebröd har det bland annat ställts krav på att palmoljan är ansvarsfullt producerad och att utbudet på kaffe och te är både ekologiskt och socialt hållbart. När det gäller bryggeriavtalet så går i princip hela utbudet att få på PET-flaska, detta för att effektivisera såväl transport som hanteringen.

För alla avtal som räknas som transportintensiva, och där avtalsvolymen tillåter, krävs också av leverantören att varorna körs ut med miljöfordon – något som också minskar klimatpåverkan. Vilka krav som ställs anpassas efter avtalsområdet och dess förutsättningar. Detta innebär att alla livsmedelsavtal inte nödvändigtvis har samma krav.

Ekologisk mat är ett prioriterat mål i Göteborgs Stad och under 2016 var nästan hälften av maten som köptes in på ramavtal ekologisk. Upphandlingsbolaget följer utvecklingen genom att ta in inköpsstatistik från Göteborgs Stads leverantörer. Statistiken speglar alla Göteborgs Stads verksamheter som köper in livsmedel på ramavtal. Att upphandlingsunderlaget har stor påverkan på utfallet fick Upphandlingsbolaget ett direkt kvitto på när det nya avtalet för mejeri startade hösten 2016. I förfrågningsunderlaget efterfrågades till exempel endast ekologisk mjölk. Resultatet för de två månaderna som avtalet varit igång är slående – 98 procent av all mjölk som köps in är ekologisk.

FAKTA: Ekologiska inköp i volym för 2016:

Ekologisk mat: 48 procent (45 procent 2015)

Kött och chark: 71 procent (73 procent 2015)

Fisk: 74 procent (66 procent 2015)

Mjölk: 98 procent (91,4 procent 2015)

FAKTA: Ekologisk mat

För att en vara ska räknas som ekologisk ska den uppfylla kriterierna enligt förordning (EG) 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter.

Ekologiska livsmedel innehåller inga onaturliga tillsatsmedel, varken för arom, färg eller konservering. Det används inte heller kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödsel i lantbruket. Högre krav ställs på att djuren hanteras etiskt. Djuren får till största delen ekologiskt foder odlat på den egna gården och får röra sig fritt både ute och inne. Genmodifierade organismer, GMO, är inte tillåtna.

Vad vet vi egentligen om maten vi äter?

Kakor med palmolja från Indonesien, kryddor från öar långt bort i indiska oceanen, grönsaker från Sydamerika och kyckling från Thailand. I svenska butiker och hos svenska grossister finns varor från hela världen, året runt.

Varje gång Upphandlingsbolaget upphandlar varor till Göteborgs Stad bedöms risken för att det i produktionen kan förekomma brott mot ILO:s kärnkonventioner, FN:s barnkonvention och den nationella lagstiftningen i tillverkningslandet. Ofta ökar risken om leverantörskedjan är lång, om produktionen sker i till exempel vissa delar av Asien och Afrika samt om arbetsuppgifterna inte kräver utbildning.

- Om risken bedöms vara hög ställer vi krav på våra leverantörer att de ska arbeta med uppförandekoder och rutiner som bidrar till att de varor vi köper till våra verksamheter är producerade på ett socialt hållbart sätt, förklarar Helena Sagvall CSR-specialist på Upphandlingsbolaget.

I år har Göteborgs Stad och andra kommuner, i ett samarbete med SKL kommentus inköpscentral, följt upp leverantörer med ramavtal inom el-material, idrottsutrustning och livsmedel. Uppföljningen har genomförts med hjälp av oberoende revisorer som granskat företagens uppförandekod och genomförandet av dess innehåll.

Inom avtalsområdet för livsmedel har bolaget valt att gå vidare och göra fördjupade följdrevisioner av produktionen av kyckling. Revisionen av kycklingtillverkningen kommer att ske i Thailand, Litauen och Danmark. Göteborgs Stad köper inte kyckling från Thailand, men däremot från Litauen och Danmark. Tidigare rapporter visar på att de anställda i Thailand haft mycket dåliga arbetsvillkor och att kycklingarna föds upp för trångt i Litauen.

- Vi kommer kontrollera att arbetsmiljön vid farmarna och i slakteriet är god och att djurskyddskraven följs. Uppföljningarna ger bättre kunskap om hur det ser ut och med denna kunskap kan vi sätta press på våra leverantörer att vidta förbättringar och förhoppningsvis bidra till en bättre tillvaro för både människor och djur, berättar Helena.

FAKTA: Krav på uppförandekod

Villkor som avser uppförandekoder hos leverantörerna har ställts i 70 procent av varuupphandlingarna under 2016. En leverantörs uppförandekod ska minst omfatta:

- **ILOs kärnkonventioner**
 - Föreningsfrihet och organisationsrätt
Konvention 87: Föreningsfrihet och skydd för rätten att organisera sig
Konvention 98: Rätten att organisera sig och förhandla kollektivt
 - Tvångsarbete
Konvention 29: Förbud mot tvångs- och straffarbete
Konvention 105: Avskaffande av tvångsarbete
 - Diskriminering
Konvention 100: Lika lön för lika arbete oavsett kön
Konvention 111: Om diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning
 - Barnarbete
Konvention 138: Minimialder för arbete
Konvention 182: Mot de värsta formerna av barnarbete
- **FNs barnkonvention**
Artikel 32 - Du får inte tvingats till skadligt arbete som skadar eller hindrar din skolgång och hälsa
- **Den nationella lagstiftningen, bland annat omfattande arbetsmiljö- och arbetsmiljörätt som gäller i tillverknings-/producentlandet.**
- **Av uppförandekoden ska framgå att leverantören aktivt motverkar korruption i hela sin verksamhet.**

FAKTA: Reviderade leverantörer 2016

Livsmedel: Martin & Servera och dess underleverantörer av kyckling

El-material: Rexel AB, Elektroskandia AB och Ahlsells AB

Idrottsmateriel: Rantzows AB, KMG, Tressport.

Färdigglittrat på förskolan

Under det senaste året har mikroplaster blivit ett omdebatterat ämne, och de finns överallt – i allt från polermedel till hygienartiklar. Det stora problemet är att mikroplasterna ofta hamnar i havet och skapar stora miljöproblem.

Efter beslut från kommunfullmäktige har Upphandlingsbolaget, i samarbete med miljöförvaltningen, gått igenom och valt ut de ramavtalsområden som med störst sannolikhet skulle kunna innehålla produkter med mikroplaster. Nio ramavtalsleverantörer kontaktades och tillfrågades om vilka av deras produkter som kunde tänkas innehålla mikroplaster. Hobbymateriel visade sig vara en avtalskategori med produkter med oväntat stora mängder mikroplaster – och glitter var en av de största bovorna.

Förskolor förbrukar mycket hobbymateriel och verksamheterna köper ungefär 50 600 förpackningar glitter och 18 500 tubpennor varje år. Men från och med 2017 är det slut med glitter på pysselstunderna. Inga hobbymateriel som innehåller mikroplaster finns nämligen i sortimentet på kommande ramavtal.

- Ett steg i att ta ansvar för bevarandet av våra världshav och en minskning av spridningen av miljögifter är att ta bort produkter med tillsatta mikroplaster från våra avtal. Vi har valt att ta bort glitterprodukter från hobbymaterial eftersom det finns en stor risk att det hamnar i avloppet, säger Linda Nilsson, hållbarhetssamordnare på Upphandlingsbolaget.

Även förskolorna ser vinsterna med detta.

- Jag tycker det är jättebra att vi gör allt vad vi kan för miljön i våra hav och är säker på att barnen också förstår om vi berättar om det på ett bra sätt, säger Eva Andersson, förskolechef på Gamlestadens förskoleområde.

FAKTA: Mikroplaster

11 miljarder mikroplastpartiklar släpps varje dag ut i haven via avloppsvatten, dagvatten, snötippning och via atmosfären. Plastpartiklarna binder farliga miljögifter som tas upp av vattenlevande djur och organismer, för att sedan föras uppåt i näringskedjan. Naturen kan inte helt bryta ner plast, utan plasten bryts ner i mindre och mindre delar. Ju mindre plastpartiklarna är, desto större risk att de tas upp i de marina djurens vävnader. Musslor och andra djur som filtrerar vatten för att få i sig föda riskerar att samtidigt få i sig plastpartiklar. Vidare finns indikationer på att mikroplaster kan binda till sig organiska miljögifter utöver de kemikalier som plasten redan innehåller.

Källa: Naturvårdsverket och aktuellhållbarhet.se

FAKTA: Utsläpp av mikroplastpartiklar i Sverige

Utsläppskälla	Utsläpp i ton per år
Trafiken, slitage från däck	13 500
Konstgräsplaner	2 300 – 3 900
Syntetfibrer från tvätt	200 – 2 200
Slitage från båtskrov	500 – 1 500
Industriell produktion och hantering av plast	300 – 550
Hygienartiklar	66

(Källa: IVL Svenska miljöinstitutet, 2016)

I Göteborgs Stad uppskattas förbrukningen av glitter och glitterprodukter till ett ton per år. Det är oklart hur stor del av detta som hamnar i avloppet.

Avbrutet avtal för förskole- och hobbymateriel

Göteborgs Stad blev vid oktobers början avtalslösa inom förskole- och hobbymateriel. Detta på grund av en överprövning som ledde till en dom i förvaltningsrätten.

I upphandlingen efterfrågades produkter som klarar ställda krav på kemiskt innehåll – uppställda i enlighet med Upphandlingsmyndighetens kriterier för giftfri förskola. Det visade sig dock att ingen av leverantörerna som lämnat anbud kunde visa att de uppfyllde kraven. Marknaden var med andra ord inte redo att möta kravbild.

Vid den nya upphandlingen har antalet krav minskats, specificerats efter material och ställts som särskilda kontraktsvillkor. I villkoren står det nu istället att produkterna först behöver klara kraven sex månader efter avtalsstart. Detta underlättar för leverantören att anpassa sitt sortiment och ger dem mer tid att visa att deras produkter klarar kraven.

- Genom ett nära samarbete med kommande leverantörer hoppas vi tillsammans kunna jobba med ständiga förbättringar och för en giftfri förskola. Förhoppningen är att det finns ett nytt avtal på plats i mars 2017, säger Jila Maleki, avtalsansvarig på Upphandlingsbolaget.

Politiskt mål om minskade gifter

Göteborgs Stad har antagit målet *Minskade gifter i barns vardag* som ett delmål till *Giftfri miljö*, ett av Göteborgs Stads tolv miljömål. Det innebär att barnens miljö ska vara giftfri till den grad att hälsan inte påverkas negativt. För att nå miljömålet och delmålet har Göteborgs Stad tagit fram en kemikalieplan som bidrar till ett systematiskt angrepps- och arbetssätt för att minska användningen av farliga ämnen. I kemikalieplanen lyfts upphandling fram som en av byggstenarna för att nå detta.

Sätt färg på vardagen

Ett ramavtal där alla produkter miljögranskade utifrån kraven i kemikalieplanen är avtalet för färger, lacker, lim och tapeter som gick igång under 2016. När Göteborgs Stads beställare köper från avtalet kan de vara säkra på att de gör ett bra val.

Göteborgs Stad sopar mattan med miljögifter

En av de största avtalskategorierna, kemtekniska produkter, har också den potentiellt största negativa miljö- och hälsopåverkan. Städverksamheter står för den största förbrukningen av dessa produkter.

2016 köptes cirka 30 000 liter handdesinfektion, 24 000 liter allrengöringsmedel och 1 104 180 diskmaskinstabletter. Detta är naturligtvis en stor mängd, och ju större volymer som köps, desto större miljöpåverkan. Därmed även ökad möjlighet att göra skillnad med ett nytt ramavtal.

För att minska den negativa miljöpåverkan inom dessa ramavtal har en uppsjö olika miljö- och andra hållbarhetskrav ställts i upphandlingen, både på leverantörer och på produkterna.

- Leverantören måste exempelvis bedriva sitt arbete i enlighet med ett miljöledningssystem och kunna försäkra att transporter av varor sker med fordon som motsvarar ställda miljökrav. Kraven på produkterna ställs huvudsakligen på ingående ämnens egenskaper. Effekten för Göteborgs Stad blir att utsläpp av svårnedbrytbara ämnen och att exponering för hälsoskadliga kemikalier minskar, säger Johan Davidsson, miljöspecialist på Upphandlingsbolaget.

I Angered finns Helena Einmaa som är samordnare för intern service. Hon köper in en stor del av de städprodukter som behövs i stadsdelen.

- Vi tycker det är bra med ytterligare miljökrav på ramavtalsprodukterna. Kemprodukterna har ju både stor miljö- och hälsopåverkan och vi försöker dra ner på kewanvändningen generellt, säger Helena Einmaa.

Kemikaliekraven i upphandlingen styrs främst av Göteborgs Stads kemikalieplan och Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier. De sträcker sig i många avseenden längre än tillämplig lagstiftning på området. Från nämnda kemikalieplan framgår det att det än så länge inte finns tillräckligt stöd i lagstiftningen för att begränsa riskerna med kemikalieanvändningen. Fram till dess att mer kunskap finns om hur vissa kemiska ämnen påverkar hälsan och miljön, ska försiktighetsprincipen tillämpas. I Göteborgs Stad har kommunfullmäktige tagit beslut om att utfasningsämnen inte längre ska användas, oavsett om dessa förekommer i kemiska produkter eller i andra varor.

Rent samvete eller rena golv?

I Göteborgs Stads e-handelssystem Winst är i dagsläget 304 av 887 rekommenderade produkter inom avtalskategorin kemtekniska produkter miljömärkta, vilket motsvarar cirka 34 procent. Samtliga produkter är granskade och kravställda ur ett hållbarhetsperspektiv. Att vissa produkter ändå inte har en miljömärkning kan exempelvis bero på att det inte finns någon tillämplig märkning för produktkategorin, att tillverkaren inte tycker det behövs på produkter för professionellt bruk, eller att tillverkaren inte lagt ner tillräckliga resurser för att få miljömärkningar på sina produkter i Göteborgs Stads e-handelssystem.

Eftersom samtliga offererade produkter inom avtalskategorin uppfyller Göteborgs Stads miljökrav, betyder avsaknaden av miljömärkningen alltså inte att produkterna nödvändigtvis är sämre ur ett miljöperspektiv än de miljömärkta.

Kortfattat innebär det att den som beställer på ramavtalet inte behöver välja mellan ett rent samvete eller rena golv.

FAKTA: Tensider och utfasningsämnen

Tensider är vatten- och fettavvisande ämnen som sänker ytspänningen. De är oftast de viktigaste ingredienserna i flertalet rengöringsprodukter, både vad avser tillsatt mängd och funktion.

Utfasningsämnen är ämnen med särskilt farliga egenskaper. Till dessa räknas ämnen som är toxiska, svårnedbrytbara och bioackumulerande, ämnen som är cancerframkallande, mutagena, reproduktionstoxiska, hormonstörande, kraftigt allergiframkallande och ozonstörande.

Populär storsäljare bortplockad från stadens sortiment (Denna text kommer presenteras i form av en seriestrip)

Storstjärnan Yes Handdiskmedel, som av många beskrivits som en drygare version av den legendariska såpa-stjärnan Grumme (känd från bland annat *Schindlers Disk* och *Diskar med Vargar*), har plockats bort från Göteborgs Stads sortiment. Yes, som 2014 blev korat som Sveriges starkaste varumärke för sin roll som Oberon i Shakespeares *En Midsommarnattsdisk*, har efter att EU skärpte klassificeringen av vissa tensider klassats som miljöfarlig och får inte längre prydas med Svanen-märkningen. Detta gör att produkten inte heller längre uppfyller de miljökrav som ställts i upphandlingen. Under året, fram till dess att produkten försvann från Göteborgs Stads sortiment 1 oktober, köpte stadens beställare in cirka 6 000 liter – det räcker till att diska ungefär 24 miljoner tallrikar.

Yes själv vill inte delta i denna hållbarhetsredovisning och hänvisar istället till sin agent och rådgivare. Efter att först envist dementerat ryktena säger agenten till slut att Yes olyckligtvis innehåller dessa tensider, men fick i sig sin dom genom ett läppbalsam. Upphandlingsbolaget står dock fast vid sitt beslut att plocka bort Yes ur sortimentet.

Fortsatt fokus på miljöfordon

Göteborgs Stad ses som ett föredöme när det gäller att ställa fordonskrav. Genom en tydlig miljöpolicy för sin fordonspark är Göteborg en föregångare för grönare transporter. Det görs aktiva val för att öka antalet miljöfordon, antalet energieffektiva fordon och andelen fordon med förnybara drivmedel.

I Sverige har miljöbilsandelen minskat på den privata marknaden jämfört med föregående år. Det är diesel som dominerar på miljöbilsmarknaden, medan E85 och gas minskar. Även om dieslversionerna backar något så står de fortsatt för över 50 procent av nybilsförsäljningen, och för de bilmodeller som ligger högst på försäljningslistan är siffran ännu högre. Försäljningen av etanolbilar har praktiskt taget upphört och gasbilarna har tappat en tredjedel av marknadsandelen jämfört med 2015.

Vad gäller lätta lastbilar är dieseln dominans total, det finns inga laddhybrider, gasversionerna går knappt att finna i statistiken och de eldrivnas marknadsandel har minskat från en redan låg nivå.

- Inom vissa områden finns det inte något egentligt val, exempelvis är det svårmotiverat med en gastank för en bil som ska ha hög lastkapacitet, säger Samuel Sandholm, miljöspecialist på Upphandlingsbolaget.

Göteborgs Stad har drygt 90 procent miljöfordon i den kommunala flottan med personbilar och lätta lastbilar. Målet för 2016 är att ha minst 95 procent miljöbilar och en så stor andel biogasfordon och elfordon som möjligt. Idag är ungefär hälften av fordonen biogasdrivna. Det finns även många snåla bensinbilar, hybridbilar och elfordon.

För transportintensiva ramavtalsområden ställs det alltid transport- och fordonskrav. Grundkravet är att alla leverantörens personbilar ska vara miljöbilar och 50 procent av de lätta lastbilarna. Denna andel kommer att öka under kommande år. För att uppmuntra till en ökad andel förnybara drivmedel betraktas dessutom lätta lastbilar som miljöfordon om de kan drivas med fordonsgas, E85 eller el – även om de inte uppfyller kraven i vägtrafikskattelagen, som definierar vad som ska räknas som en miljöbil.

Potentiell besparing för staden på 800 000 kronor

Göteborgs Stads medarbetare tankar 100 procent förnybar biogas på ramavtalet för fordonsgas. Leverantörerna är E.ON Biofor, FordonsGas och OKQ8 – tidigare vare FordonsGas ensam leverantör. Enligt beställarinstruktionerna ska den leverantör som har lägst totalkostnad för aktuellt köp väljas men beställarens specifika behov går givetvis först. Göteborgs Stad köper fordonsgas för mer än 10 000 000 kronor per år, varav cirka 90 procent köps från leverantören FordonsGas.

Leverantör	Q2 (kr)	Q3 (kr)	Listpris	Rabatt	Påslag bio	Kr/kg
E.ON Biofor	65 933	83 154	16,70	0,33	1,25	17,62
OKQ8	219 613	183 180	16,90	0,55	1,35	17,70
FordonsGas	2 925 327	2 577 262	18,40	0,46	1,35	19,04

Tabell: Kostnader inkl. moms biogas Göteborgs Stad, Q2 + Q3 2016 (Listpris: 2016-11-22)

Priset för fordonsgasen kan variera över året, men för att åskådliggöra en potentiell besparing så köptes under andra och tredje kvartalet 289 002 kilo gas av FordonsGas till en kostnad av 5 502 589 kronor. Hade samma gas under denna period köpts av E.ON Biofor hade Göteborgs Stad gjort en besparing på drygt 400 000 kronor – en årsbesparing på 800 000 kr.

Varje förbrukare av fordonsgas ska förstås se till den totala kostnaden för sin påfyllning och till sitt specifika behov. Det kan dock finnas anledning för stadens beställare att se över sitt inköpsmönster för att säkerställa att det är behovet som styr och inte vanans makt.

Smartphones – en välsignelse med en mörk baksida

Att mobiltefontekniken går framåt innebär förutsättningar för ett enklare och effektivare arbetsliv. Virtuella rum och ett minskat resande kan i sin tur leda till minskad klimatpåverkan. Men produkten i sig och dess tillverkningsprocess kännetecknas av en uppsjö av hållbarhetsproblem.

Varje år säljs cirka fyra miljoner mobiltelefoner i Sverige, trots att 97 procent av Sveriges befolkning redan äger minst en. Utöver de 86 kilo avfall (i form av gruvavfall och slaggprodukter från tillverkning, materialutvinning och elproduktion) som tillverkningen av en enda mobiltelefon kostar, innehåller telefoner ofta så kallade konfliktmineraler. I det nya ramavtalet för telefoner har Upphandlingsbolaget gjort förändringar för att främja en hållbar utveckling – både socialt och miljömässigt.

- En mobiltelefon har mest negativ påverkan på miljön och människan under tillverkningsfasen och när den inte längre används. I den upphandling som gjordes under 2016 ställdes därför bland annat krav på att leverantören ska ha rutiner för spårbarhet för de produkter som omfattas av avtalet, det vill säga att leverantören ska ha metoder för att kontrollera produkten hela vägen i produktions- och/eller leverantörskedjan. Leverantören ska även kunna informera om hur och var kasserade produkter ska återvinnas eller återanvändas på ett godkänt sätt, säger Johan Davidsson, miljöspecialist på Upphandlingsbolaget.

Eftersom den största negativa miljöpåverkan från mobiltelefoner sker innan och efter användning, är det såklart viktigt att ändra konsumenters beteende till att behålla sin mobil en längre tid innan den byts ut mot en nyare modell. Marknaden uppmanar konsumenter att byta mobiltelefon oftare än vad som borde vara nödvändigt. Det är till exempel ytterst lite fokus på att marknadsföra en telefons livslängd samtidigt som olika operatörers abonnemang gör det enkelt att varje år byta telefon till senaste modellen.

- I ramavtalet har vi istället fokuserat på att leverantörerna ska göra det enkelt för mobilanvändarna att lämna in sin gamla telefon för rekonditionering eller återvinning. Detta löser dock inte grundproblemet, men det är en åtgärd som är lättare att genomföra och följa upp, förklarar Johan.

Avtalet gäller från 2 januari 2017 och förväntas ha en beställningsvolym på cirka 140 miljoner kronor under hela avtalsperioden.

Rättvisa telefoner en logistisk utmaning

Tillverkaren Fairphone redovisar öppet stora delar av sin process och vad de gör för att komma till rätta med problematiken kring konfliktmineraler. Att köpa Fairphone bidrar till att uppfylla de politiska mål som finns i Göteborgs Stad så som hållbar upphandling och rättvis handel. I det senaste ramavtalet har Upphandlingsbolaget gjort det möjligt för Göteborgs Stad att köpa dessa telefoner.

Problemet är bara att Fairphones inte tillverkas löpande utan i omgångar. Detta leder till att det inte finns en jämn tillgång till produkter. Om Göteborgs Stad ska börja köpa in telefoner behöver det finnas ett internt system i staden för hur tillgången säkras så att personalen inte står utan telefoner när deras gamla inte längre fungerar – och systemet behöver finansieras. Fairphone har inte heller

någon egen verksamhet eller certifierade reparatörer i Sverige, så hur reklamationshantering, service och liknande ska ske är också oklart i dagsläget.

FAKTA: Konfliktmineraler

Vad: Tenn, Tantal, Tungsten (Volfram) och Guld, också kallat "3TG".

Varifrån: Centralrepubliken Kongo och närliggande länder är de absolut största leverantörerna av konfliktmineraler och de som internationellt definieras om leverantörer av konfliktmineraler. Guld kommer även från Colombia där konflikter finns.

Problematik: Gruvorna och dagbrotten kontrolleras av väpnade miliser som finansierar sitt krig genom att sälja de eftertraktade konfliktmineralerna till tillverkare av delar åt elektronikindustrin, bilindustrin med flera. Som en del av sin krigsföring fördriver miliserna hela byar, värvar barnsoldater och begår systematiska grova våldtäkter. I gruvorna och de öppna dagbrotten är arbetsvillkoren ofta mycket dåliga.

För konsumenter är det problematiskt att det finns så lite information om varifrån råvarorna kommer. Utan den informationen är det svårt att bidra till en förbättring genom sina val.

Små möjligheter till återbruk

Ökad resurshushållning är en av flera åtgärdsstrategier som lyfts fram i Göteborgs Stads miljöprogram. Åtgärderna som avser resurshushållning i miljöprogrammet kretsar kring avfallsminimering, återvinning och återanvändning. Upphandlingsbolaget har inget uttalat ansvar i någon av dessa åtgärder, men ska precis som alla verksamheter i Göteborgs Stad givetvis arbeta för att minska sitt avfall. Under 2016 har bolaget i flera upphandlingar ställt krav på att leverantörerna ska underlätta för kunderna att återvinna uttjänta IT-produkter och ta med sig lastpallar och annat avfall som uppkommer vid leveransen.

För att minska Göteborgs Stads resursanvändning lyfts Göteborgs Stads interna bytessajt för möbler och inventarier, Tage, fram som ett alternativ. Bytesajten lyfts i Winst, på Upphandlingsbolagets hemsida och i bolagets beställarutbildningar. I dagsläget är det inte möjligt för second hand-företag att få ramavtal med Göteborgs Stad. Detta beror på att det uppstår målkonflikter.

Upphandlingsbolaget kan exempelvis inte ställa krav på en varas kemikalieinnehåll, leverantörers uppförandekod eller produkters spårbarhet. Detta beror på att det oftast är svårt att ta reda på när, var, hur eller av vem dessa produkter tillverkats.

Social hänsyn för sysselsättning

En viktig orsak till utanförskap och ohälsa är bristen på arbete och meningsfull sysselsättning. Att få fler människor i arbete och jämna ut de sociala klyftorna i Göteborg är högt prioriterade politiska mål i Göteborgs Stad.

Upphandlingsbolaget har under ett par års tid arbetat tillsammans med förvaltningen arbetsmarknad och vuxenutbildningen (Arbvux) i ett projekt för att ta fram en modell för Göteborgs Stad att ställa krav på social hänsyn i upphandling. Syftet är att när större tjänsteupphandlingar görs så ska upphandlande enhet, till exempel ett bostadsbolag, kunna ställa krav på att leverantören som vinner upphandlingen anställer en person som står långt från arbetsmarknaden. I februari 2016 togs beslut i kommunfullmäktige att modellen från pilotprojektet nu gäller för Göteborgs Stads alla verksamheter. Det finns också ett mål i Göteborgs Stads budget 2016 att krav på social hänsyn ska ställas i minst 50 procent av alla tjänsteupphandlingar.

För att underlätta samverkan har Upphandlingsbolaget och Arbvux en gemensam stödfunktion med två personer. Stödfunktionens uppgift är bland annat att sprida kunskap i Göteborgs Stads verksamheter, samverka med leverantörsmarknad och bransch- och personalorganisationer samt att koordinera arbetet med rekrytering av de människor som ska få jobb.

För att krav på social hänsyn ska vara möjligt och proportionerligt behöver tjänsten som upphandlas pågå under minst fyra månader och sysselsätta minst en person på heltid, vilket inte alltid är möjligt i ramavtal. Under året har totalt 80 arbetstillfällen skapats med majoriteten inom byggsektorn.

I Upphandlingsbolagets egna upphandlingar, som genererar ramavtal för Göteborgs Stad, har krav på social hänsyn ställts i 72 procent av tjänsteupphandlingarna och i två varuupphandlingar. Många är dialogkrav eller förnyade konkurrensutsättningar där andra upphandlande enheter i staden ges möjlighet att ställa krav på sysselsättning. I resterande fall har bolaget inte ansett att det varit proportionerligt att ställa krav, exempelvis då omfattningen på tjänsteområdet är litet eller om tjänsten inte utförs i Göteborg.

Samarbete med Trafikverket

Under 2016 inleddes ett samarbete med Trafikverket. Upphandlingsbolagets roll är att ge stöd vid rekryteringen i upphandlingar för projektet Västlänken där krav ska ställas på social hänsyn. De första rekryteringarna är genomförda och en dialog har påbörjats med några av Trafikverkets leverantörer för att kartlägga kompetensbehov.

Trafikverkets upphandlingar kräver många gånger specialistkompetens där det i dagsläget råder kompetensbrist. I projektet ingår därför en kartläggning av kommande kompetensbehov för att tillsammans med Arbetsförmedlingen och Arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningen diskutera förutsättningar för att starta utbildningar motsvarande för Trafikverkets kommande behov.

Tillgänglighet – ett hett ämne för staden

Tillgänglighet inom upphandling har blivit en allt viktigare fråga under 2016 efter det att nya EU-direktiv infört och blivit en del av diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagstiftningen.

Med tillgänglighet menas att varje människa ska ha tillgång till lokaler, information och beslut – oavsett förutsättningar. Arbetet med tillgänglighet är en naturlig utveckling av det sociala hållbarhetsarbetet och efter de nya EU-direktiven har ytterligare vikt lagts vid frågan. I den upphandlingslagstiftning som trädde i kraft 1 januari 2017 står det att hänsyn ska tas till samtliga användares behov vid upphandling.

I de fall där det redan finns ett tillräckligt sortiment av tillgängliga produkter för att täcka Göteborgs Stads behov går det att krävställa att de offererade produkterna ska vara tillgänglighetsanpassade.

- Om det inte finns ett tillräckligt utbud av tillgänglighetsanpassade produkter kan vi använda tillgänglighetskriterier i utvärderingen av anbuden och på så vis öka andelen tillgängliga produkter. Göteborgs Stad visar då att tillgänglighet är en viktig fråga för staden, förklarar Helena Sagvall, CSR-specialist på Upphandlingsbolaget.

När kylportioner upphandlades användes tillgänglighet som ett utvärderingskriterium. En testgrupp av boenden på ett serviceboende fick utvärdera de förpackningar som maten skulle levereras i, både ur ett fysiskt- och kognitivt tillgänglighetsperspektiv. De fick exempelvis testa svårighetsgraden i att öppna förpackningarna med svaga händer och hur enkelt det var att förstå hur förpackningen skulle öppnas. Samtliga förpackningar godkändes och utvärderingen i sig har ett signalvärde till leverantörerna på marknaden.

- Genom att ställa krav på tillgänglighet och genom att utvärdera produkter kommer vi i framtiden att kunna göra små förändringar som ökar tillgängligheten för dem som behöver det. Samtidigt ökar vi användarvänligheten för alla personer som kommer i kontakt med Göteborgs Stads verksamheter, säger Helena.

Utbildning för nya insikter

Under hösten 2016 har Upphandlingsbolaget utbildat sin personal i fysisk tillgänglighet. Syftet med utbildningen är att ge personalen kunskap om tillgänglighet. På så sätt finns möjlighet att identifiera avtalsområden där tillgänglighetskrav och kriterier kan behöva utvecklas.

Utbildningen skedde i samverkan med fastighetskontoret i Göteborg Stad, vilka har ansvar för tillgänglighetsfrågorna i staden. Vid framtagande av krav och villkor har fastighetskontoret även bistått Upphandlingsbolagets med expertkompetens.

Goda arbetsvillkor ingen självklarhet

Att alla i Sverige ska ha en schysst lön tar vi för givet. Men utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden har förändrat förutsättningarna för löntagarna.

Arbetsrättsliga villkor har blivit ett konkurrensmedel i upphandlingar. Upphandlare och inköpare behöver aktivt säkerställa att de i sina upphandlingar inte får in leverantörer till Göteborgs Stad som utnyttjar sina anställda. Under 1900-talet har vi i Sverige lärt oss att ta för givet att alla som arbetar i Sverige får goda arbetsvillkor utifrån de kollektivavtal som arbetsmarknadens parter har tagit fram. I takt med att allt fler företag inte ansluter sig till kollektivavtalen och att arbetstagare i allt lägre grad går med i fackförbund uppstår en situation där lönen varken är garanterad eller reglerad.

Göteborgs Stad köper en stor del tjänster från lokala och nationella företag. Staden vill att de som utför tjänster ska ha skäligt betalt och bra arbetsvillkor. Enligt lagstiftningen får upphandlande myndigheter inte kräva att ett företag ska ha kollektivavtal, men det är möjligt att ställa krav på att leverantören ska uppfylla delar av kollektivavtal som ger de anställda goda arbetsrättsliga villkor.

- Sedan två år har Upphandlingsbolaget och Göteborgs Stad, i de upphandlingar där det bedöms behövt, börjat ställa krav på arbetsrättsliga villkor som innebär att leverantörerna ska erbjuda sina anställda lön, övertidsersättning och andra traktamenten minst enligt de nivåer i kollektivavtalen som gäller för den aktuella branschen. Vi har även lyft fram delar ur semesterlagstiftningen, arbetstidslagstiftningen och i vissa fall arbetsmiljöverkets föreskrifter, berättar Helena Sagvall, CSR-specialist på Upphandlingsbolaget.

Som en av de första kommunerna i landet har Göteborgs Stad nu följt upp dessa villkor. Uppföljningen gjordes av de två största leverantörerna med ramavtal inom flytt-, transport- och magasineringstjänster. I uppföljningen besöktes leverantörerna av både Upphandlingsbolagets personal och upphandlade ackrediterade revisorer. Leverantörens rutiner för resursplanering, lönehantering och arbetsmiljö granskades. Det gjordes även ett stickprov på ett större uppdrag genomfört för Göteborgs Stad där anställningsformer, lönespecifikationer, tidrapporter/körschema och avsättningen till semesterersättningen kontrollerades.

En mindre avvikelse noterades hos båda leverantörerna, som snart därefter korrigerades. Båda leverantörerna var fackligt anslutna. Trots den ovana situationen att följa upp arbetsrättsliga villkor var alla parter överens om att det var viktigt för att bidra till en sund konkurrens på marknaden.

Behöver arbetsrättsliga villkor alltid ställas?

Inför varje tjänsteupphandling görs en bedömning av vilka risker som finns för undermåliga arbetsvillkor. Riskbedömningen görs genom kontroll av rapporter och information från andra myndigheter så som Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten samt i dialog med arbetsmarknadens parter och med egna erfarenheter i organisationen. Det finns inte en metodik som fungerar för bedömning på alla branscher, utan anslaget är brett inför bedömningen.

Om Upphandlingsbolaget gör bedömningen att arbetsrättsliga villkor behöver ställas i en upphandling, betyder det inte att alla leverantörer i den bransch som ska upphandlas missköter sig. De flesta leverantörer sköter sig, både med och utan tecknat kollektivavtal.

Förutom i upphandlingen av flytt-, transport- och magasineringstjänster har Upphandlingsbolaget dessutom ställt arbetsrättsliga villkor i upphandlingarna av städtjänster, hantverkstjänster, och tvättertjänster.

I Göteborgs Stad har liknande villkor använts vid i upphandlingar av färdtjänst och entreprenader.

Göteborgs Stad bidrar till en osäkerhet för leverantörer och deras medarbetare

I uppföljningen av flytt-, transport- och magasineringstjänster framkom det att Göteborgs Stad som beställare bidrar till att skapa situationer där det finns risk för dålig arbetsmiljö och oschyssta villkor.

En orsak till detta är att beställare i Göteborgs Stad i flera fall saknar kunskap om hur stort ett uppdrag är och vad som ska utföras. Många gånger tillkommer det moment som gör att uppdraget är betydligt större än vad som framgår av den första beställningen. Detta leder till att uppdraget med kort varsel växer och personal tvingas arbeta övertid eller att extrapersonal behöver kallas in.

En annan orsak är att många beställare vill att en flytt ska ske på helgen, när personalen i den egna verksamheten inte är på plats. På helgen tar flyttfirmor ofta in extrapersonal, vilket generellt sett medför en större risk för exempelvis svart arbetskraft, för långa arbetspass och bristande arbetsutrustning.

Genom ett förändrat inköpsmönster och höjd beställarkompetens skulle Göteborgs Stad kunna bidra till en arbetsmarknad med schyssta villkor, i flyttbranschen liksom i andra branscher.

Sjukfrånvaron måste minska

Upphandlingsbolaget följer dessvärre utvecklingen med samhället i stort och har de senaste åren haft en relativt hög sjukfrånvaro. Det är framförallt långtidssjukfrånvaron som sticker ut.

Enligt en utredning från hösten 2015 konstaterades att ökningen av sjukfrånvaron delvis beror på arbetsrelaterade orsaker. Det som lyftes fram i utredningen var otydlighet i uppdrag, bristande samarbete mellan avdelningar, otydlighet i roller och bristande helhetssyn. Denna bild bekräftades vidare i resultatet av medarbetarenkäten 2015. Under hösten 2016 har bolaget särskilt arbetat med två områden: tydligare målstruktur och målstyrning med ökad delaktighet och en mer ändamålsenlig organisation. Två förbättringsområden, ökat kundfokus och bolagets organisationskultur, kräver mer långsiktighet och finns med som ett fokus för förvaltningen att lägga vikt vid framåt. Det är också viktigt att bygga vidare på de styrkor som medarbetarna lyft under förbättringsarbetet, till exempel att många känner engagemang, stolthet och är medvetna om att Upphandlingsbolaget har ett gott rykte i branschen – och ett starkt varumärke.

- De åtgärder som görs för enskilda medarbetare som är långtidssjukskrivna är bland annat att alla har en rehabiliteringsplan och att samtliga har olika insatser utifrån sina individuella behov. Det kan handla om arbetsträning, anpassade arbetsuppgifter och stödsamtal. Detta arbete fortskrider enligt plan men det tar tid innan resultatet visar sig i siffror, säger Catrin Carlsson, HR-ansvarig på Upphandlingsbolaget.

Sjukfrånvaro ackumulerad från årets början: 9,3 procent (till och med 30 november 2016).

Varav över 91 dagar: 6,8 procent.

Upphandlingsbolaget verkar för att minska korruptionen i Göteborg

Göteborgs Stad har en historia där mutor, jäv och korruption är ord som florerat i mediala sammanhang. Upphandlingsbolaget arbetar för att minska risken för korruption i Göteborgs Stads inköpsprocess.

Flera förebyggande åtgärder genomförs i bolaget. Varje år hålls en genomgång för medarbetarna om IMM:s Näringslivskod, Göteborgs Stads policy och riktlinjer mot mutor samt Upphandlingsbolagets

lokala anvisningar. Samtliga medarbetare ska en gång om året fylla i, underteckna och lämna en blankett om eventuella bisysslor och jävsförhållanden.

- Utgångspunkten är att medarbetaren inte ska riskera hamna i en jävsituation med en potentiell leverantör till Göteborgs Stad, berättar Charlotta Ståhlberg, upphandlingsjurist på Upphandlingsbolaget.

Även andra medarbetare i Göteborgs Stad kan riskera hamna i denna situation, till exempel om hen sitter med i en avtalsgrupp för en pågående upphandling. I det fall detta skulle inträffa får personen avstå uppdraget. Under 2016 har ett fåtal sådana fall inträffat. Ytterligare åtgärder som görs är att leverantörer kontrolleras för att undvika korruption.

- I det fall det kommer till vår kännedom att en leverantör eller företrädare för en leverantör har blivit fälld för exempelvis mutbrott, bedrägeri eller penningtvätt ska den anbudsgivaren uteslutas ur upphandlingen, förklarar Charlotta.

Göteborgs Stads inköpare kan använda sig av verktyget Doublecheck. Detta för att undvika att handla från leverantörer som missköter sig ekonomiskt eller på annat sätt inte uppfyller kraven som godkänd leverantör.

För Göteborgs Stads anställda och förtroendevalda finns det en whistleblowerfunktion där misstankar om allvarliga oegentligheter som rör personer i ledande ställning i Göteborgs Stad kan anmälas. Vid en kontroll i januari 2017 hade inga misstankar om oegentligheter anmälts för Upphandlingsbolaget.

Gemensam inköpsprocess för ökad samverkan

Inom Göteborgs Stad pågår en diskussion för att öka samverkan och samsyn när det gäller inköp och försörjning av varor och tjänster.

Med utgångspunkt från politiska beslut, mål och budget har Upphandlingsbolaget påbörjat ett förslag till en gemensam inköpsprocess för staden. Den gemensamma inköpsprocessen skapar bättre förutsättningar för ett nära samspel med leverantörsmarknaden. Detta möjliggör hållbar utveckling, innovation, tillväxt och en god service.

Under året har två pilotprojekt bedrivits för testa metodiken för ett kategoristyrkt arbetssätt, som är en del i den gemensamma inköpsprocessen. Projekten har drivits inom områdena bygg (måleri) och vård och omsorg (boende för särskild service). I båda projekten har många långsiktiga och strategiska viktiga frågor kommit upp.

Innan Upphandlingsbolaget kan ta en roll som samordnare för Göteborgs Stads gemensamma inköpsprocess krävs ett kommunstyrelsebeslut, eventuellt ett fullmäktigebeslut.

Uppföljning av andelen små och medelstora företag

Göteborgs Stad ska sträva efter att ha en varierad leverantörsbas där även mindre företag har möjlighet att leverera sina varor och tjänster till stadens verksamheter.

I Göteborgs Stad följer Upphandlingsbolaget utvecklingen av fördelningen av storleken på ramavtalsleverantörer och hur stor andel av inköpen som görs hos dessa företag. Syftet är att säkerställa en god konkurrens på marknaden, vilket är i enlighet med Göteborgs Stads upphandlings- och inköpspolicy och stadens mål.

För att ta tillvara konkurrensen på de aktuella marknaderna, och därmed skapa bra förutsättningar för goda affärer, är det viktigt att Göteborgs Stad genomför upphandlingar på ett sätt som gör det möjligt för alla typer av företag att lämna anbud.

	Utfall 2015	Utfall 2014	Utfall 2013
SME- analys: Andel (%)	84	87	84
SME- analys: omsättning (%)	59	69	56

Kontroll är A och O

Alla krav och villkor som ställs vid en upphandling ska vara möjliga att kontrollera.

En stor del av denna kontroll sker redan i anbudsprocessen genom att leverantörernas försäkran eller verifikationer begärs in och granskas av upphandlare eller specialister.

Upphandlingsbolaget har under 2016 implementerat en projektmodell som verktyg för att hantera leveranser, tidplaner och aktiviteter i både upphandlingsprocessen och uppföljningsprocessen. Att arbeta i projektform med given tidplan gör att bolaget kan arbeta systematiskt och strukturerat med uppföljningen av avtalskraven. Det som ingår i en kontroll kan vara krav på miljö och kvalitet, sociala och arbetsrättsliga villkor, sortiment, priser, leverantörens ekonomiska stabilitet och om skatter och avgifter betalas som de ska. Vid två tillfällen under avtalstiden sammanfattas resultat och analys av uppföljningen i en rapport.

Vikten av att vara trogen ramavtalen

Att inköpen görs på rätt ramavtal säkerställer en seriös relation med leverantören och att beställaren får varor och tjänster med rätt kvalitet till rätt pris.

Hög avtalstrohet är viktigt för både beställare och leverantörer. Göteborgs Stad blir en trovärdig kund som bidrar till en seriös och hållbar marknad.

- Det är i dagsläget tyvärr inte möjligt att följa upp vilka ramavtal som verksamheternas inköp görs på. Det beror på att ekonomisystemen inte automatiskt kopplar fakturor till beställning och avtal. Vad vi till viss del kan följa upp är däremot leverantörstrohet, vilket kan ge en indikation på hög eller låg avtalstrohet, säger Anna Brandt, inköpsstrateg på Upphandlingsbolaget.

Liksom föregående år har några utvalda områden analyserats bland annat IT-konsulttjänster, kontorsmaterial, städtjänster, tekniska konsulter, företagshälsovård och arbetskläder. Resultatet varierar inte mycket från tidigare år, vilket indikerar en relativt hög leverantörstrohet inom de områden som följts upp.

Uppföljningen avser de verksamheter som omfattas av Göteborgs Stads e-handelssystem, det vill säga i huvudsak stadsdels- och fackförvaltningar. Analysen är baserad på verksamheternas konteringar 2015 och omfattar endast uppgifter om volymvärdet och från vilken leverantör beställning görs.

Göteborgs Stads målsättning är att samtliga inköp och beställningar ska göras på ramavtal där avtal finns. Detta leder till fler hållbara inköp och på sikt till en hållbar ekonomi för hela staden.

E-handeln viktig för leverantörstroheten

En stor framgångsfaktor för hög leverantörstrohet är att fler ramavtalsbeställningar görs i e-handelssystemet Winst. Andra fördelar med e-handel är tid- och kostnadsbesparingar genom en automatisk matchning mellan faktura och order samt automatisk kontering och attest.

Upphandlingsbolaget arbetar aktivt med att öka e-handeln i Göteborgs Stad genom att förbättra användarvänligheten. Områden som varit och kommer vara i fokus är till exempel förbättringar av beställningsbarheten för tjänster och tydligare benämning av avtalskategorier.

Under 2016 har tjänsteansvaret för den kommungemensamma tjänsten e-handel flyttats över till Intraservice som sedan tidigare har driftsansvaret för systemet Winst. Detta innebär att e-handel

som tjänst nu förvaltas i samma verksamhet som övriga kommungemensamma tjänster inom Göteborgs Stad.

Upphandlingsbolaget i siffror

Antal anställda per 2016-12-31	67
Varav tillsvidareanställda	62
Varav visstidsanställda	4
Varav vikariat	1
Andel anställda med kollektivavtal	66 av 67*
Kvinnor	53
Män	14
Antal publicerade ramavtalsupphandlingar under 2016	84
varav varuupphandlingar	27
varav tjänsteupphandlingar	57
Antal publicerade uppdragsupphandlingar	18

*) Alla anställda utom tillförordnad VD omfattas av kollektivavtal.

Ekonomi

Upphandlingsbolagets intäkter består av en provision på en procent av värdet på försäljningen från ramavtalsleverantörerna. Leverantörerna rapporterar kvartalsvis in sin försäljning till bolaget som fakturerar provisionen. Systemet med provision på en procent är ett beslut som tagits av kommunfullmäktige.

Intäkter	+ 62 084 tkr
Utgifter	- 59 703 tkr
Varav:	
Drift	- 11 765 tkr
Löner och förmåner	- 27 175 tkr
Koncernbidrag	- 2 300 tkr
Årets resultat	+ 51 tkr

GRI- index

Upphandlingsbolagets hållbarhetsredovisning 2016 har upprättats i enlighet med GRI, Global Reporting Initiative, G4, nivå core.

Generella indikatorer			
		Beskrivning	Sidhänvisning
	Strategi och analys		
G4-1	VD:s ord		Ja – ej skriven ännu
	Organisationsprofil		
G4-3	Namn på organisationen	Göteborgs Stads Upphandlings AB	
G4-4	Huvudsakliga varumärken, produkter och tjänster	Upphandling av ramavtal för Göteborgs Stads verksamheter	
G4-5	Huvudkontorets säte	Göteborg	
G4-6	Länder som organisationen verkar i	Sverige	
G4-7	Ägarstruktur och bolagsform	Upphandlingsbolaget är ett kommunalt bolag och ägs till 100 % av Göteborgs Stadshus som i sin tur ägs till 100 % av Göteborgs Stad.	
G4-8	Marknader		Bilden över verksamheten (Göteborg, kranskommuner, mm).
G4-9	Bolagets storlek		Bolaget i siffror.
G4-10	Antalet anställda uppdelat på anställningsform, anställningstyp, kön och region		Bolaget i siffror.
G4-11	Totalt antal anställda som omfattas av kollektivavtal		Bolaget i siffror.
G4-12	Bolagets leverantörskedja		Ramavtal
G4-13	Väsentliga förändringar i organisationens storlek, struktur, ägarskap eller leverantörskedja under redovisningsperioden		Organisation
G4-14	Om och hur försiktighetsprincipen		Upphandlingsbolagets hållbarhetsarbete

	n tillämpas i organisationen		
G4-15	Externa ekonomiska, miljömässiga och sociala principer som organisationen skrivit under eller stödjer	Upphandlingsbolaget har inga sådana åtaganden men är bundna av principer som Göteborgs Stad stödjer.	
G4-16	Medlemskap i föreningar och/eller nationella/internationella lobbyorganisationer	CSR Västsverige Sveriges offentliga inköpare (SOI) Upphandlingsrättsliga föreningen Hållbarhetskollen, SKL Kommentus	
	Väsentliga aspekter och avgränsningar		
G4-17	Enheter som ingår i organisationens finansiella redovisning	Göteborgs Stads Upphandling AB	
G4-18	Process för att definiera redovisningens innehåll och aspektavgränsning		Avgränsning
G4-19	Lista över identifierade väsentliga aspekter		Tabell väsentliga aspekter
G4-20	Respektive aspekts huvudsakliga påverkan inom organisationen		Tabell väsentliga aspekter
G4-21	Respektive aspekts huvudsakliga påverkan utanför organisationen		Tabell väsentliga aspekter
G4-22	Effekterna av och skälen till förändrad information från tidigare rapporter		Metod
G4-23	Betydande förändringar sedan föregående redovisningsperiod	Nej	
	Intressentengagemang		
G4-24	Lista över organisationens intressentgrupper.		Intressentdialog

G4-25	Tillvägagångssätt för identifiering och urval av intressenter.		Metod
G4-26	Metod för intressentdialoger.		Intressentdialog
G4-27	Redogör för de nyckelområden som intressenterna lyft fram samt hur organisationen har hanterat dem.		Intressentdialog
	Om redovisningen		
G4-28	Redovisningsperiod	1 januari 2016- 31 december 2016	
G4-29	Datum för senaste redovisad rapport.	Mars 2016	
G4-30	Redovisningscykel.	Årlig	
G4-31	Kontaktperson gällande redovisningen.	Linda Nilsson, Hållbarhetssamordnare, linda.nilsson@ink.goteborg.se	
G4-32	GRI-index med hänvisningar.		Denna sida
G4-33	Policy för extern bestyrkning.	Skriv in.	
	Styrning		
G4-34	Bolagsstyrning.		Organisation, Hållbarhetsarbete
	Etik och integritet		
G4-56	Organisationens värdegrund och uppförandekod.		Värdegrund
	Specifika indikatorer		
	Ekonomi		
G4-DMA	Styrning ekonomisk påverkan		Texter ekonomi
G4-EC 1	Ekonomisk prestanda		Organisationen i siffror
	Miljö		
G4-DMA	Styrning miljöaspekter		Transporter, Mikroplaster, Förskola, Telefoner, kemtekniska produkter, resurser, livsmedel, hållbarhetsarbete
G4-EN 32	Bedömning av leverantörernas miljöarbete	Data saknas	
	Socialt		

G4-DMA	Styrning Sociala aspekter		Tillgänglighet, Social hänsyn, Flytt transport, HR 10-livsmedel, personal, korruption
G4-LA 6	Medarbetarnas hälsa och säkerhet		Sjukfrånvaro statistik
G4-LA 14	Bedömning av leverantörernas arbete med arbetsrättsliga frågor		
G4-SO 1	Påverkan på lokalsamhället		Social hänsyn
G4-SO 3	Antikorruption		Arbete mot korruption och jäv
G4-HR 10	Bedömning av leverantörernas påverkan på mänskliga rättigheter		Andel etiska krav